

MUSTANG

Zemlja i godina proizvodnje: Francuska, Njemačka, Turska, Katar, 2015.

Trajanje filma: 97 min

Žanr: drama

Režija: Deniz Gamze Ergüven

Scenarij: Deniz Gamze Ergüven, Alice Winocour

Direktor fotografije: David Chizallet, Ersin Gok

Montaža: Mathilde Van de Moortel

Glazba: Warren Ellis

Kostimografija: Selin Sözen

Uloge: Güneş Nezihe Şensoy (Lale), Doğa Zeynep Doğuşlu (Nur), Elit İşcan (Ece), Tuğba Sunguroğlu (Selma), İlayda Akdoğan (Sonay), Nihal Koldaş (baka), Ayberk Pekcan (stric Erol), Bahar Kerimoğlu (Dilek), Burak Yiğit (Yasin), Suzanne Marrot (teta Hanife), Erol Afsin (Osman)

Producent: Charles Gillibert

Produkcija: CG Cinéma, Vistamar Filmproduktion, Ulhandfilm, Bam Film, Kinology

Distribucija: Zagreb Film Festival

Službena stranica: <http://cohenmedia.net/films/mustang>

Najava filma: <https://www.youtube.com/watch?v=rU9JAN8Ltk>

Prikladno za uzrast: 12+ (I.-IV. razred SŠ)

Kratki sadržaj

Lale, Nur, Ece, Selma i Sonay pet su sestara povezanih kao pet prstiju ruke. U turskom selu pored Crnog mora, sestre slave kraj školske godine i raduju se ljetu. Na putu prema kući igraju se s dječacima na plaži sjedajući im pritom na ramena. Bezazlena dječja igra uzrokuje skandal nesagledivih posljedica kada ih ugleda zaprepaštena konzervativna susjeda koja sve ispriča njihovoj baki.

Optužene za seksualno ponašanje i sramoćenje obitelji, djevojke dobivaju batine od strica, bivaju podvrgnute testu nevinosti i zaključane u kuću. Oduzimaju im se mobiteli, kompjutori i suviše napadna odjeća, a obiteljski dom pretvara se u zatvor u kojem sestre moraju usvojiti kućanske vještine i pripremiti se za brak. Potencijalni muževi i njihove majke u ulozi bračnih posrednika počinju im sve češće dolaziti u goste i jedna po jedna sestra napušta dom kao nečija supruga.

Najmlađa Lale, međutim, odbija sve što predstavlja prijetnju njezinoj slobodi. Nakon Selmine i Sonayine udaje te tragičnog završetka Eceinog života zbog stričevog zlostavljanja, Lale obavlja operacije protiv obiteljske tradicije. Kada svatovi stignu po Nur, jedinu preostalu

od četiri sestre, prekida ceremoniju. Dramatične situacije prijetnji, rezanja telefonskih žica, bacanja miraza na obitelj mladoženje, krađe automobila i automobilske nesreće završavaju bijegom dviju sestara od neizbježne sudbine. U tome će im pomoći Yasin, mladić koji ih je prethodno vozio prema autobusu s kojim su išle na nogometnu utakmicu. No, ovoga puta, autobus će ih odvesti u daleki Istanbul, u novi početak.

Riječ kritike

"S pričom o pet mladih sestara iz turskog sela lišenih slobode kako iz djevojaka sve više postaju žene, 'Mustang' je univerzalan od Turske do Amerike u smislu osobnog i kolektivnog vapaja, pa i krika protiv bilo kakvog konzervatizma, ugnjetavanja i nepravde, odnosno ispravljanja 'krivih Drina' današnjice ili jučerašnjice s nadom u bolje sutra. No, 'Mustang' je i europski odgovor na odlični debi Sofije Coppole 'Samoubojstva nevinih' (1999.), rasni festivalski art koji bi mogao dokaskati na mnoge liste najboljih filmova ove godine."

- Marko Njegić, *Slobodna Dalmacija*

"Od samog početka jasno je da je Mustang nadasve osoban projekt redateljice koja temi pristupa vrlo emotivno, a njezina nazočnost u stvaranju filma ponajbolje se očituje u odnosu prema djevojkama koje glume pet sestara. Njihova gluma je prirodna i bez nepotrebne afektacije dok međusobna interakcija odiše snažnom povezanošću i predstavlja najintimnije dijelove filma. Melodije u Mustangu su nenametljive i melankolične, ali nadasve sugestivne te na momente funkcioniraju kao svojevrsni unutrašnji monolog djevojaka koje se bore očuvati svoj identitet. Poetičan sukob bunta i tradicije namijenjen učvršćivanju zapadnjačkih stereotipa."

- Valent Pavlić, *Ziher.hr*

"Redateljica vješto izbjegava zamku sentimentalizma i prekomjerne dramaturgije prikazujući precizan portret progresivnog zatvaranja mladih djevojaka pod palcem dominirajućih muškaraca koji imaju blagoslov tradicije. Odlukom da ispriča priču iz očiju najmlađe od sestara, buntovne Lale, redateljica filmu ubrizgava otkupiteljski humor, nepopustljivu energiju i sunčani optimizam koji uravnotežuje tmurne elemente priče."

- Fabien Lemercier, *Cineuropa*

"Linearnost je u filmu podcrtava monotonu narav svakodnevnog života zatočenih sestara. Pritom redateljica psihološku napetost stvara ukrštavanjem dvaju planova. Vanjski se odnosi na bezličnu i neuzbudljivu narav patrijarhalne stege u obiteljskom domu. Svaki je dan isti te je sazdan od usvajanja kućanskih poslova, neprestanog nadgledanja te predaha u kojima su sestre često prikazane kako miruju te međusobno isprepletenih tijela. Potonje je i zanimljiv simbol jer sugerira njihovu emocionalnu i egzistencijalnu nerazdvojnost. Iako je svaka od njih u kratkim crtama ali vrlo efektno individualizirana, čemu pridonose i odlične glumačke kreacije, možemo ih sagledati i kao kolektivnoga protagonista. Druga razina je psihološka odnosno unutarnja te je građena od psihičkih tenzija, žudnji i emocionalnih proživljavanja protagonistica te je često u konfliktu s represivnom naravi vanjske razine. Mustang je hrabar i precizno osmišljen film koji prikazuje kontrast modernosti i tradicije. S jedne strane se sugerira da sestre žive u globaliziranom svijetu u kojem sa svojim vršnjacima iz drugih podneblja dijele tehnologije i različite robne marke poput tenisica Vans, no s druge strane uhvaćene su u nazadnim obrascima raspodjele rodne moći."

- Dejan Durić, *Filmovi.hr*

"Turski film o pet sestara ima mana, ali je vrlo vrijedan. Uspijeva balansirati između komedije i ozbiljne drame, ton zbivanjima daje i vrlo emocionalna i povremeno zafrkantska naracija najmlađe sestre (izvrstan debitantski nastup Günes Sensoy), tu je i važan humoran lik dugokosog vozača kamiona koji pomaže djevojkama kad im to najviše zatreba, a cjelina se doima nevjerojatno ušminkano zahvaljujući fotografiji jarkih boja i efektnoj glazbi Australca Warrena Ellisa, koji je iskoristio nekoliko tema skladanih sa svojim čestim suradnikom Nickom Caveom. Uspjeh filma jest u činjenici što je nedaće mladih Turkinja pokazao iz zapadnjačke vizure, nije to zapravo mana, ali postaje tek onda kad počnete sumnjati da je dosta toga kalkulirano kako bi se opčinilo gledatelja."

- Nenad Polimac, *Jutarnji list*

"U osvježavajućem odstupanju od stvarnosti, redateljinih pet junakinja – tinejdžerskih sestara koje nalikuju Renoirovim modelima čija kosa slobodno leti i čija je senzualnost obasjana suncem – imaju hrabrosti držati svoje glave visoko i gledati ravno u oči one koje na njih krivo gledaju. Ergüven snima procvat njihovih tijela s jednakom beskompromisnom energijom i oslobađa svoju naraciju – vješto osmišljenim spojem tragedije i bajke – od ograničenja žanra, lukavo stvarajući svoju verziju magičnog realizma."

- Yonca Talu, *Film Comment*

Festivali i nagrade

- Oscar, 2016. - nominacija za najbolji strani film
- Palm Springs International Film Festival, 2016. – nagrada Directors to watch
- Goya Awards, 2016. – najbolji europski film
- Filmski festival u Cannesu, 2015. - nagrada Europa Cinemas Label
- César Awards, 2015. - nagrade za najbolji debi, originalni scenarij, montažu i glazbu
- Nagrada LUX Europskog Parlamenta, 2015. - najbolji film
- Fimfest Hamburg, 2015. – nagrada CICA
- Sarajevo Film Festival, 2015. - najbolji film, najbolja gluma
- Nagrada Europske filmske akademije, 2015. – nagrada FIPRESCI

O filmu

Mustang je debitantski dugometražni film Deniz Gamze Ergüven, mlade redateljice turskih korijena školovane u Francuskoj. U svom impresivnom prvijencu, redateljica prikazuje život u patrijarhalnoj, ruralnoj Turskoj iz perspektive pet tinejdžerica koje se opiru tradiciji, nametnutim ulogama i ograničenjima od strane konzervativnog društva. Petero sestara na pragu adolescencije odrastaju pod rigoroznim režimom svojih staratelja i nametnutih shvaćanja o moralu, te će se zajednički pokušati izboriti za svoju slobodu.

Ova intimna i snažna priča o ženskoj emancipaciji u modernoj Turskoj, govori i o demonizaciji ženske seksualnosti, nemoći žene i mogućnosti bunta. Opisuje život pet sestara koje jedno ljeto otkrivaju što znači biti ženom, gdje su granice ženske slobode i koliko život žene koja ne poštuje društvene konvencije može biti težak. U filmu ne postoji očita kritika religije, već je fokus na društvenom konzervativizmu. Mustang donosi snažnu socijalnu poruku o borbi za rodnu ravnopravnost koja se može odvijati ne samo u Turskoj, već i u mnogim društvima diljem svijeta.

Težak suživot dvaju svjetova

Prikaz nagle izolacije petero djevojaka punih života u "Mustangu" treba sagledati više kao ekstremnu i iznimnu situaciju nego kao prikaz turske stvarnosti. No, Turska je doista zemlja brojnih suprotnosti. U 2014. godini dvjesto je žena ubijeno od strane svojih muževa, a nasilje u obitelji je vodeći uzrok razvoda. S druge strane, turske žene su dobile pravo glasa na nacionalnim izborima 1934., puno ranije u usporedbi s brojnim europskim državama (Švicarska tek 1971.), međutim, njihova je prisutnost u političkom životu iznimno slaba. Iako se ističu u području umjetnosti, znanosti, medicine i u medijima, žene su u politici gotovo nevidljive. Rastrgana između emancipacijskih vrijednosti sekularne države utemeljene početkom XX. stoljeća i patrijarhalne tradicije duboko usađene u društvo, Turska je 2001. usvojila novi građanski zakonik kojim je ženama omogućena jednakost u svim područjima.

Istovremeno u Turskoj jačaju nove političke stranke vjerskog usmjerenja, poput Stranke pravde i razvoja AKP, koje zagovaraju daleko tradicionalniji pristup prema položaju žena u društvu. Ta je kontrastna situacija (posebice između gradova i sela, metropole i

provincije) u kojoj se razvija tursko društvo, naročito dobro prikazana u "Mustangu" koji uspijeva dočarati težak suživot dvaju svjetova oprečnih vrijednosti. Iako nije nužno reprezentativna, proširena obitelj koju čini pet sestara s bakama, stricem i tetkama, s puno odvažnosti preispituje ulogu žene u tradicionalnim društvima. Na taj način navodi i na razmišljanje o problemu koji uvjetuje, između ostalog, tursko pristupanje Europskoj uniji.

Udaljena stvarnost

Iako Mustang inspiraciju crpi iz stvarnog života, opis te stvarnosti nije isključivo realističan. Sam naslov već u početku najavljuje priču s elementima bajke u kojoj divlji konj postaje simbolični prikaz pet djevojaka, posebice Lale. Bajkovitu dimenziju susrećemo i na razini scenarija čija je karakteristika, između ostalog, igra suprotnosti između dvije vrste likova (sestara i strica Erola) i konfliktna situacija koja se neprestano pogoršava, a završava dvostrukim simboličnim preokretom. Također, mračan ton filma redovito prate duhovite opaske, pa publika dramatične događaje promatra s odmakom.

Neki kritičari nazivaju film feminističkom bajkom, no redateljica ističe kako je slika položaja žene u suvremenoj Turskoj realistična. Kaže kako postoje bajkoviti elementi u priči. Pet sestara kada su na okupu izgledaju kao u bajci. Uz divnu muziku, prelijepu kinematografiju, savršeno se uklapaju i djeluju potpuno prirodno, kako u svojim ulogama, tako i u sestrinskoj povezanosti. No, s druge strane, dijelovi priče inspirirani su iskustvima koje je redateljica sama doživjela prilikom posjeta Turskoj u svojoj mladosti, kao i iskustvima njezinih rođakinja. Primjerice, uvodna scena igranja s dječacima u moru koja izaziva skandal, zbilja se dogodila.

Film je zaradio više od osamdeset nagrada i nominacija na najprestižnijim svjetskim festivalima, no u Turskoj, zemlji koja cijeni i voli nacionalnu kinematografiju, Mustang je bio dosta kritiziran. Redateljicu su optužili za lažno prikazivanje ženskih života u Turskoj, te su ona i glumačka ekipa dobivale čak i prijetnje. U svakom slučaju, Ergüven svojim impresivnim prvijencem označava pojavu jedinstvenog i odvažnog ženskog glasa u turskoj kinematografiji.

Petoro Mustanga

Za petoro sestara možemo reći da su neodvojivo povezane i da na neki način djeluju kao jedna cjelina. Sve što se dogodi jednoj, odražava se na osjećaje i ponašanje drugih. Ta kohezija je popraćena postupnim razdvajanjem djevojaka. Premda najmlađa Lale najglasnije veliča slobodu i predvodi otpor, njezine sestre imaju različite, ponekad suprotne reakcije u odnosu na sudbinu koja im je nametnuta. Dok Sonay prkosi baki odbijajući sklopiti unaprijed dogovoren brak i jedina je koja će uspjeti udati se za dečka kojeg voli – u pravome trenutku doživljava iskrenu i uzajamnu ljubav koju će obitelj prihvatiti pod uvjetom da se odmah uda – Selma se, s druge strane, prepušta sudbini, što je karakterističan stav velikog broja žena koje u patrijarhalnim društvima prihvaćaju neželjeni brak kao neizbježan.

U jednom od intervjua, redateljica je usporedila sestre s Hidrom, stvorenjem iz grčke mitologije, budući da film prikazuje postupno slabljenje kolektivne snage djevojčica kako njihove "glave" padaju. Redateljica je opisala svoje junakinje i kao mustange, divlje konje koje žive u stepama Sjeverne Amerike. Konji simboliziraju nesalomljiv i vatreni temperament djevojčica, te čak i vizualno, kosa koja vijori na vjetru dok hodaju ulicom, podsjeća na konjsku grivu. Također, mustang simbolizira svojevrsnu slobodu na divljem Zapadu gdje je sve moguće.

Simbolični preokret

Tijekom cijelog filma, uz manje izmjene, ponavljaju se i nadovezuju brojne igre suprotnosti između strica Erola i njegovih nećakinja. Postupnom radikalizacijom sukoba između strica (koji predstavlja tradicionalni poredak) i Lale (koja predstavlja pobunu protiv tog poretka) stvara se dramatična napetost koja na kraju filma kulminira neočekivanim preokretom. Dok Erol ne uspijeva ući u kuću oko koje je sam podigao utvrdu i biva zarobljen u vlastitu zamku, taj zatvor paradoksalno postaje utočište i instrument slobode mladih djevojaka.

Taj će preokret omogućiti slobodu riječi: Nur, koja je do tog trenutka poslušna i mirno surađivala, trga svoju haljinu i kroz prozor baca komadiće, urlajući da će pozvati policiju i

ispričati im sve što se dogodilo. Unatoč tome što je mlada, tim stavom ukazuje na to da je savršeno svjesna činjenice da je njezina obitelj protiv sestara poduzela nezakonite mjere, bilo da je riječ o prisilnim brakovima, povlačenju iz škole ili općenito o nasilju prema njima, koje god prirode ono bilo. U kontekstu "Mustanga", takav simbolični preokret predstavlja snažnu političku poruku priče koja jasno ukazuje na društvo pravne jednakosti koje u stvarnosti još uvijek ne postoji.

Kompenzacija humorom

Vrhunac filma obilježen je promjenom tonaliteta, jer za razliku od rastuće dramske napetosti, sada vladaju olakšanje i smijeh. Tijekom filma je također prikazano više komičnih situacija kroz interakciju bake i djevojaka. Starije žene se nalaze podijeljene između dva svijeta, između patrijarhalne tradicije i osjećaja solidarnosti s mladim djevojkama. Iako od svojih unuka očekuje uzorno i časno ponašanje, baka ih brani pred pretjerano autoritarnim Erolom. Prikriva njihovo ponašanje koje se smatra neprimjerenim ili poziva sina na red.

Najsmješnija scena je ona koja se odvija u selu nakon što sestre pobjegnu na nogometnu utakmicu. Baka izgubi svijest kada ih ugleda na televiziji. U strahu da muškarci ne vide prijenos, teta Emina čekićem uništava električnu kutiju koja opskrbljuje domaćinstvo strujom. Kada muškarci shvate da ostatak sela ima struje, teta ni trenutka ne oklijeva obrušiti se električni stup, sve dok ne nastupi fatalna eksplozija i cijelo mjesto ne utone u mrak. Zbog tih gotovo nadrealnih scena, velika napetost da će Erol otkriti bijeg nećakinja gubi svoj dramatični karakter. Na kraju filma, kada Nur i Lale uspiju zaključati strica izvan "utvrde" koju je sam izgradio kako bi ih zatvorio, Erol je ponovno nasamaren. Iako na sve načine pokušava ući u kuću s namjerama za koje se može pretpostaviti da su ubilačke ili nasilne, činjenica da je upao u vlastitu zamku u stilu "tko pod drugim jamu kopa..." ovdje izaziva komičan efekt.

O produkciji

Redateljica je zbog nedostatka sredstava isprva stopirala snimanje svog prvog igranog filma. Tijekom gostovanja u Cannesu u sklopu Kinofondacije susrela je prijateljicu i kolegicu Alice Winocour iz Francuske i dobila je nov poticaj i pomoć u pisanju scenarija. Tako je ponovno aktualizirala projekt iz rane mladosti, a kad se vratila u Pariz, nije ispuštala scenarij iz ruku, radeći cijelo ljeto i po 20 sati dnevno. Potom je počela tražiti producente i isprva dogovorila posao s jednom njemačkom produkcijom. No, nakon godinu dana lutanja i neostvarenih obećanja, na koncu je dobila povjerenje francuskog producenta Charlesa Gilliberta koji se uključio u projekt tri dana prije snimanja.

Prije uključivanja francuskog producenta, redateljica je pronašla pet mladih djevojaka: "Vidjela sam Elit Iscan koja glumi malu Ece u dva filma koja je iznijela na vlastitim leđima zahvaljujući osobnim naporima i talentu". Bila joj je svojevrsna muza i inspiracija za scenarij, iako se pribojavala da će naglo odrasti dok snimanje dođe na red. Drugu glumicu Tuğbu Sunguroğlu koja glumi Selmu, slučajno je susrela na aerodromu kad je letjela na relaciji Istanbul-Pariz. Ostale tri glumice izabrala na dugim i zamornim castinzima. "Kada su se našle zajedno, najprije smo pripremili scenu u kojoj se suprotstavljaju s istim likom. Sjetila sam se Petera Brooka i njegove izjave o grupi glumaca koja poput grčkog zbora, započinje kretanje i disanje, kao jedno tijelo."

Snimanje u izrazito konzervativnoj regiji

Izbor mjesta snimanja nije bio jednostavan: filmska ekipa je prešla 1000 km turske obale i zaustavila se u Inebolu, malom gradiću u kojem je predsjednik Atatürk (1881-1938) odlučio da muškarci umjesto feza, nose šešir. Danas je općina u rukama vrlo nacionalističke partije MHP. Mjesto je bilo teško pristupačno jer nema zračne luke u blizini, a filmovi se uz to nikad nisu tamo snimali.

Lokacija je bila njezin umjetnički izbor zbog bajkovitih pejzaža, šuma i vijugavih seoskih cesta. Redateljica kaže da u tom mjestu imate osjećaj da ste zbilja izolirani na kraju svijeta. Snimanja scene u kojoj Ece ima seks u automobilu ispred banke, pridao je voditelju lokacije velike glavobolje te je produkcijski tim uhvatila potpuna panika. Bilo je problema i sa sumnjičavim stanovnicima koji nisu htjeli iznajmiti uređene i lijepe kuće, ili prihvatiti da njihova djeca statiraju, ali je ekipa, malo pomalo, dobila naklonost stanovnika udaljenog sela na obali Crnog mora. Isto tako, redateljica je često morala ohrabrivati roditelje mladih glumica koji su otvoreno izražavali zabrinutost pribojavajući se posljedica po njihovu djecu. Inače, jedan dio filma snimao se u filmskoj školi u Parizu, a tijekom samog snimanja, redateljica je bila trudna.

Estetika filma

U filmu je karakteristično linearno pripovijedanje čime se naglašava monotonija svakodnevice u životu sestara kojima je svaki dan isti. Vanjski svijet i život unutar četiri zida također naglašavaju kontrast rodničkih odnosa u zabačenom selu i tradicionalnom turskom društvu. Kako se priča odvija, postoje evidentne razlike u osvjetljenju. Svijetli, poetični kadrovi mora, plaža, sela, vrtova, buđenja ženstvenosti i sestrinske solidarnosti, u suprotnosti su sa tamnim kadrovima prikaza bolničkih soba, uređivanja brakova i prikaza starijih osoba.

Senzibilan portret sestrinstva, nevinosti, odrastanja i seksualnog buđenja djevojaka mnogi kritičari uspoređuju s filmom "Samoubojstvo nevinih" (1999). Film krasi i prirodna

gluma mladih protagonistica koje su se većinom po prvi puta pojavile na velikom platnu. Za duboko emotivan doživljaj filma svakako je zaslužna i glazba koju potpisuje australski skladatelj Warren Ellis, dugogodišnji suradnik Nicka Cavea koji je radio na njegovom filmu *The Proposition* (2005.), te napravio glazbu za filmove "Cesta" s Viggo Mortensenom i "Ubojstvo Jesseja Jamesa od kukavice Roberta Forda" s Bradom Pittom. Iako "Mustang" nije vestern te u njemu nema kauboja, redateljicu je scena u kojoj djevojke paradiraju u svojim smeđim haljama podsjetila na Divlji Zapad, a glazba Warrena Elisa to i na neki način odražava.

O redateljici

Deniz Gamze Ergüven je rođena 1978. u Ankari, a odrasla u kozmopolitskom okruženju na potezu između Francuske, Turske i Sjedinjenih Američkih Država budući da joj je otac diplomat. Nakon što je diplomirala književnost i stekla zvanje magistricice afričke povijesti u Johannesburgu, upisala je studij režije na čuvenoj filmskoj akademiji La Fémis u Parizu. Njezin diplomski rad, film 'Bir Damla Su', bio je prikazan u Cannesu i osvojio nagradu u Locarnu. Taj devetnaestominutni film govori o pobuni mlade Turkinje (koju je odigrala sama Deniz) protiv patrijarhalnih vrijednosti i muške autokracije u njenom društvenom okruženju. Redateljica je potom započela raditi na filmu "Kraljevi" čiju je radnju smjestila u južni Los Angeles tijekom uličnih nemira 1992. godine. S tim je projektom sudjelovala na Cinéfondation radionici i u radu scenarističkog laboratorija na Sundanceu. No, privremeno je zamrzнула rad na "Kraljevima" kako bi se posvetila "Mustangu" čiji je scenarij zajedno s kolegicom Alice Winocour napisala u ljeto 2012. godine. Trenutno živi u Istanbulu.

"Mustang je film o hrabrosti, emancipaciji i slobodi. Govori o tome kako je biti žena u Turskoj i to mi je iskustvo bilo zanimljivo prikazati jer se razlikuje od drugih mjesta gdje sam živjela. Svaki put kad se tamo vratim, osjećam neku vrstu steznika oko sebe. Sve je povezano sa ženstvenošću. Svaka ženska gesta kao da se seksualno naplaćuje. Postoje škole u kojima je djevojčicama i dječacima zabranjeno koristiti iste stepenice radi potencijalnog erotskog naboja. To pokazuje apsurdnost takvog konzervativizma. Na kraju se cijelo vrijeme govori o seksu. Mustang je film koji kritizira tursko društvo, no postavlja sasvim legitimna pitanja. Smatram da je vrijeme za novo promišljanje i propitivanje načina, mjesta žene u društvu. Ljudi iz različitih zemalja rekli su da priča filma zrcali njihovo iskustvo na ovaj ili onaj način jer je osnovna misao filma zapravo težnja za oslobođenjem. Naravno, žene će se više poistovjetiti jer bolje razumiju problem. Čak i u kulturama koje nemaju povijesne ili kulturno-geografske poveznice s Turskom, ljudi će prepoznati elemente iz vlastitih iskustava koji odgovaraju onima u filmu. Filmom možemo pokrenuti dijalog i razvoj. Nema koristi od skrivanja ili okretanja glave; smatram da je naša odgovornost suočiti se s problemima."

- Deniz Gamze Ergüven, redateljica filma

PRIJEDLOG OBRADE FILMA NA SATU

Prije gledanja filma upitajte učenike u kojim kulturama i zemljama još uvijek postoji dogovoreni brak. Što mislite, zašto je taj običaj još uvijek čest u mnogim dijelovima svijeta? Koliko je za vas važno biti neovisan? Kako biste reagirali da netko ograniči vašu slobodu? Budući da se radnja filma odvija u Turskoj, recite učenicima da na internetu pretraže kombinaciju riječi žena i Turska. I konačno, pitajte ih znaju li što je mustang, na što ih asocira i jesu li se susreli s ovim pojmom u popularnoj kulturi.

Film sadrži čitav raspon *tema za raspravu*, primjerice očekivane društvene uloge, rodne uloge, status žena u Turskoj, prava žena, ljudska prava, ženska emancipacija, tradicionalno i moderno, jednakost, društveni pritisak, zlouporaba osobne i društvene moći, mladenački bunt, odrastanje, identitet, obitelj, sestrinski odnosi, ljubav, dogovoreni brak, bijeg, supresija, diskriminacija, stereotipi, seksualnost, ženstvenost, seksualno zlostavljanje, vrijednosti, patrijarhat, sekularizam, religija, islam, generacijski jaz, odnos metropole i provincije, filmski jezik i dr. Navedene teme mogu se obraditi u *korelaciji s nastavnim predmetima*: hrvatski jezik, medijska kultura, građanski odgoj i obrazovanje, zdravstveni odgoj i obrazovanje, etika, vjeronauk, sociologija, psihologija, filozofija i povijest.

Nakon projekcije filma i kratke emocionalne stanke, učenike treba upitati kako ih se dojmio film, što im se sviđjelo u filmu, a što nije, bili ga preporučili prijateljima i što misle, zašto publika u raznim dijelovima svijeta reagirala na film na različiti način i o čemu to ovisi. Nakon što iznesu svoje doživljaje, u razredu bi uslijedila istraživačka rasprava kroz niz pitanja, s time da zadatke, pitanja i teme koje nameće ovaj film, nastavnici trebaju prilagoditi dobi učenika i nastavnom predmetu.

Određivanje mjesta, vremena i teme

- Gdje se odvija radnja filma? Kada se zbiva radnja filma?
- Što znate o novijoj povijesti Turske i njezinoj geopolitičkoj situaciji? Što misliš, nudi li film realističan prikaz turske stvarnosti? Vjerujete li onome što ste vidjeli na filmu? Ima li u filmu mjesta za fantaziju? Što ti je izgledalo nestvarno?
- Većina priča, bilo da je riječ o romanu, filmu ili stripu, sastoji se od svojeg početka, sredine i kraja. Na koliko dijelova možemo podijeliti filmsku priču? Koji su prijelomni trenuci u ovom filmu? Odredite redoslijed događaja i svakom dijelu filmske priče pridajte naslov.
- Koja je tema filma? Je li Mustang film o ženama? Ili film o slobodi? Film o zatočeništvu? Ili, bolje rečeno, film o tradiciji? Film o selu? Film o Turskoj? Ili možda sve odjednom?

Simbolika naslova

- Koje je značenje naslova filma? Postoji li neka simbolika? (Mustang je divlji konj duge grive. Njegove značajke su snaga, milost, brzina i neovisnost. Izbor ovog naslova je jasna metafora strasti i želje za slobodom koja ujedinjuje pet sestara. Kosa djevojaka koja vijori na vjetru dok hodaju selom podsjeća na grivu mustanga u galopu.)

Perspektiva i odnosi

- Iz čije je perspektive ispričana priča? Što misliš, zašto je redateljica odlučila ispričati priču iz očiju Lale?
- Film započinje Lalinim pripovijedanjem: "Kao da se sve promijenilo u treptaju oka. U jednom trenu bilo nam je dobro, a onda se sve pretvorilo u sranje." Što se dogodilo

djevojkama? Opiši početnu sekvencu odlaska djevojaka na plažu i reakcije na koje nailaze kod kuće.

- Kada Lale na početku filma govori susjedi: "Daje li vaša govna odjeća vam pravo da sudite o tuđem moralu?", gospođa Petek joj odgovara kako je to bilo za njihovo dobro. Zašto? Kako komentiraš ovu izjavu? Razumiješ li reakciju starije žene? Je li njihova igra i istraživanje odnosa sa suprotnim spolom tipična za tinejdžerske godine? Je li njihova rastuća seksualnost demonizirana?
- Kakvu ulogu imaju baka i stric u stvaranju "tvornice supruga"? Na koje sve načine nastaje kontrolirati sestre? Kako biste opisali njihove karaktere?
- Opiši karaktere petoro sestara. Kako se sestre nose s društvom u kojem je sloboda žena ograničena i unaprijed određena? Na koje načine djevojke pokušavaju preuzeti kontrolu nad svojim životima? Jesu li u tome uspješne?
- Opiši njihove međusobne odnose. Koje scene prikazuju jedinstvenost sestara? U čemu se pak sestre razlikuju?
- Redateljica uspoređuje petero sestara kao Hidru, biće s nekoliko glava i jednim tijelom koje se kreće u istom smjeru dok ih kultura i tradicija ne razdvoji. Može li se to usporediti s pričom o Lale i njezinim sestrama? Poznajete li priču o ovoj nemani iz močvara Lerne iz grčke mitologije? Kako je Heraklo uspio ubiti ovu vodenu neman? (odrubljivanjem glava i spaljivanjem rana uz pomoć Jolaja kako glave ne bi ponovno narasle)

Opis likova:

Petero Mustanga

U filmu vidimo jedinstvo sestara i njihov zajednički duh, stoga one mogu biti predstavnik jednog jedinog filmskog protagonista, većeg od života. Sama redateljica objašnjava naslov filma "Mustang" u usporedbi s djevojčicama, ističući da su junakinje filma jednako odlučne i neukrotive poput divljeg konja. Vizualno, njihova duga kosa je poput grive, te poput krda mustanga one se zajedno kreću kroz grad.

Lale

Najmlađa od petero sestara, Lale je svojevrsni glas djevojaka i pripovjedač filma. Ona je najglasnija, najneovisnija i najtvrdoglavija od svih, te redateljica pozicionira publiku upravo iz njezine perspektive. U prvoj polovici filma, Lale želi odrasti i biti poput njezinih starijih sestara: stavlja jabuke ispod majice i s napunjenim grudnjakom paradira kućom. Gledajući sudbinu svojih sestara, njezina želja da pobjegne, prije no što odraste, postaje sve jača. Čak i kad je ratoborna, publika njeno ponašanje može razumjeti. Ona je daleko od pasivnog aktera u ovoj priči, a njezina "aktivnost" i "maštovitost" je gotovo uvijek posljedica reakcije na ograničenja koja su joj nametnuta.

Sonay

Najstarija od sestara, Sonay je zaljubljena u Ekinu, i kao što je otkrila Selmi, već se upustila u seksualne odnose s njim. No, kad počnu dogovori o udaji za Osmana, ona se žestoko usprotivi, pa baka popušta i dogovara brak s Ekinom. Njezin odnos s Lale je poseban. Iako Sonay možda nije potpuno svjesna, ona utječe na Lale koja gleda signale procvata ženstvenosti i seksualne zrelosti njezine najstarije sestre (npr. u sceni kada zajedno čiste prozore).

Selma

Za razliku od Sonay, druga najstarija sestra Selma provodi većinu vremena nesretna. Prisiljena je na brak s Osmanom kojeg je vidjela nekoliko puta u prolazu i koji izgleda jednako neentuzijastičan po tom pitanju. Njezina nevinost je ispitivana u više navrata, a u razgovoru s liječnikom nakon konzumacije braka, savršeno sažima i artikulira svu tugu i frustracije koje djevojke imaju prema takvoj kulturi. Ono što ovu scenu kod ginekologa čini još sadržajnijom i ponižavajućom za Selmu jest da ona još uvijek nosi svoju bijelu vjenčanicu (čitaj: simbol čistoće), a mora dokazivati svoju nevinost. Situacija u kojoj je prisiljena udati se, imati seksualne odnose, prijeti joj se hladnim oružjem i pritom nema nikakvu psihološku podršku potvrđuje obrasce obiteljskog i seksualnog nasilja u kojem se ženu ne gleda kao subjekt nego objekt.

Ece

Srednja sestra trpi najtužniju sudbinu od svih sestara. Iako još uvijek u dječjim godinama, Ece je s druge strane očigledno dovoljno stara za dokazivanje svojeg djevičanstva i dogovaranje braka. Nakon seksualnog zlostavljanja od strane Erola, nema više kontrolu nad svojim tijelom te se počinje ponašati nepredvidivo i rizično. Na primjer, za vrijeme kratke odsutnosti njezina strica iz auta, iskorištava priliku kako bi imala spolni odnos s lokalnim, nepoznatim mladićem na stražnjem sjedalu. Njezin životni put kulminira iznenadnim samoubojstvom, činom koji izaziva u Lale još snažniju želju za bijegom. U Ecinom liku, publika može vidjeti najveću nepravdu i kontradikciju u životu sestara.

Nur

Druga najmlađa sestra Nur se približava postizanju spolne zrelosti. Njezina baka ju planira udati i govori joj kako se i ona u njezinim godinama udala. Gledajući što se događa njezinim sestrama, Nur je kao i Lale sve više zabrinuta za svoju budućnost, s time da je za razliku od Lale mnogo više pasivna. Također je žrtva seksualnog zlostavljanja strica Erola. Iako se njezina želja za bijegom javlja pomalo iznenadno, nije sasvim izenađujuća. Iako je starija, Nur se ugleda na svoju mlađu sestru po pitanju hrabrosti te zajedno s njom bježi iz sela.

Baka

Pomalo zamršenog karaktera, baka predstavlja i tradiciju i generacijski jaz. Iako ju prvotno percipiramo kao antagonista koji tuče svoje unuke, ubrzo postaje jasno da igra istu priču koja joj se dogodila u mladosti. Baka je čuvar tradicije. Šiva djevojkama "bezoblične haljine boje dreka" koje one mrze, podržava njihovo zatvaranje u kuću kako bi ostale čiste i časne prije no što ih se uda. Ona je ujedno i žrtva ove kulture koja svojim djelovanjem sudjeluje u njenoj vječnosti i dihotomiji, te simbolizira generacijsku borbu za mlade žene u ruralnim dijelovima Turske. Kada prilikom ugovaranja braka zamjenjuje revoltiranu Sonay s drugom unukom, pokazuje potpuno nepoštivanje njihovih osobnosti.

Erol

Zajedno s bakom, stric Erol predstavlja drugi antagonizam u filmu, te šire, patrijarhalni konzervativizam koji obgrljuje i guši svijet djevojak. Izvan sebe od bijesa na vijest o njihovoj uočenoj indiskreciji, Erol je nepopustljiv i uvodi reda među ženskim članovima obitelji. Nema nikakvu istinsku očinsku toplinu prema nećakinjama koje su rano ostale bez roditelja koji su poginuli u prometnoj nesreći. Publici je njegova pretpostavljena indiskrecija s Ece i Nur neoprostiva. On ne samo da predstavlja simbol suprotnosti, on je živuća kontradikcija.

Tradicionalni stric, koji histerično brine o čestitosti svojih nećakinja, noćima posjećuje neke od njih zbog vlastitog seksualnog zadovoljstva, podcrtava licemjerje konzervativaca kojima je jedino stalo do javne slike.

Yasin

Iako ima manju ulogu, Yasin je važan lik u filmu. Prvotno pomaže sestrama da stignu na nogometnu utakmicu radi koje su pobjegle. Ovaj zgodan mladić odmah stvara vezu s Lale, prijateljuje se s njom te ju kasnije uči voziti auto. Publika mu vjeruje i nema dojam seksualne privlačnosti u njihovu odnosu. Yasin ne samo da poštuje Lalinu nevinost, već se i divi njezinom neovisnom i snažnom duhu.

Rodne uloge u tradicionalnim i modernim društvima

- Kakav je položaj žena u patrijarhalnim društvima? Što znaš o položaju žena u Turskoj?
- U Mustangu redateljica podsjeća na jaz koji postoji između javnog prostora koje pripada modernom svijetu i privatne sfere u kojoj još uvijek vladaju tradicionalne vrijednosti patrijarhalnog društva. Prepoznajete li taj jaz i u našim društvima?
- U filmu Lale komentira: "Kuća je postala ženska tvornica iz koje nikad nećemo izaći. Došlo je vrijeme da nosimo bezoblične, govnašte haljine." Što je Lale sa svojom opaskom o ženskoj tvornici imala na umu? (uče vještine koje bi svaka žena u njihovom društvu trebala naučiti. Čitava ceremonija ponude i potražnje događa se prilikom posluživanja kave, s time da žene dogovaraju ceremoniju, a muškarci čitavu stvar završavaju.)
- Koje su tradicionalne uloge namijenjene ženama? Kako se žena treba ponašati? Koje su vrijednosti važne? Komentiraj prilog kojeg sestre, baka i stric gledaju na televiziji: "Žene moraju biti čestite i poštene, moraju znati svoje granice. Ne smiju se glasno smijati u javnosti i izazovno hodati. Žene moraju braniti svoju čestitost! Gdje su nestale cure koje pocrvene kad ih pogledaš?"
- Postoje li očekivanja i u hrvatskom društvu o tome kako se "dobra žena" treba ponašati? (npr. da bude dobra domaćica, kuharica, partnerica, majka, uspješna na poslu...)
- Ne pate samo žene od rodnih stereotipa. Postoje li neka očekivanja i od muškaraca? (muškarci osjećaju društvene pritiske po pitanju pokazivanja svojih emocija, osiguravanja financijske stabilnosti u obitelji..). Što pak u filmu saznajemo o percepciji Yasina od strane drugih muškaraca na temelju njegovog izgleda? (zbog njegove duge kose, misle da je hippie, gay)

Ograničenja žena

- Na koja ograničenja djevojčice nailaze u filmu? Dovodi li rodna nejednakost do kršenja ljudskih prava? Zašto? Koja se ljudska prava krše? Koja je uloga društvenog i političnog sustava u svemu tome? Koliko je važna uloga obitelji? Tko u tradicionalnim turskim obiteljima ima veliki utjecaj na obitelj? Pridaje li tradicionalno tursko društvo veliku važnost obrazovanju? Koliko je važna uloga odgoja i obrazovanja? Jeste li znali da žene čine gotovo dvije trećine nepismenog stanovništva? Koje su posljedice nepismenosti? (npr. ne mogu samostalno upravljati vlastitom imovinom)
- Poticaj za kućno zatvaranje sestara je kombinacija nesporazuma i konzervativizma u njihovom selu. Jeste li ikad bili optuženi za nešto što niste učinili ili se osjećali krivim o nečemu o čemu ste imali malo kontrole ili bili optuženi za nešto čemu niste pridavali

važnost i što drugi čine bez posljedica? Kako ste se osjećali? Koje su bile posljedice? Kako je to utjecalo na vas, vaš identitet i znanje o sebi?

- Razmisli o položaju žena u Hrvatskoj. Jesu li u našoj zemlji muškarci i žene ravnopravni? Što kažu zakoni i Ustav RH? Kakva su iskustva u praksi? Kakva su prava žena pak u drugim zemljama? Istraži.

Dogovoreni brakovi

- Koji su uzroci dogovorenih brakova? O kakvom se braku radi i gdje je takva pojava raširena? (brak u kojem su mladoženja i mlada izabrani od strane treće osobe ili osoba. Bio je raširen u svijetu sve do 18. stoljeća. Postoje pokretači oko dogovorenog braka: politički, ekonomski, religijski, ili iz običaja. Dogovoreni brak je još raširen u Južnoj Africi, Aziji, Srednjem Istoku, Latinskoj Americi, dijelovima Japana.)
- Zašto je danas i dalje u mnogim zemljama nevinost preduvjet za "izbor" mladenke? Osim tradicionalnih islamskih frakcija, postoji li veza i s drugim religijama? Koje su sličnosti i razlike?
- Koje su posljedice dogovorenih brakova?
- Na kraju filma Nur odbija ući u brak i govori kako ne želi raditi one stvari s mladoženjom. Što znači biti spreman/na za spolni život? Smije li se nekoga na to prisiliti? Zašto kvalitetan emocionalni odnos mora biti uvjet za seksualni odnos? Što znači imati zdravi, zreo odnos? Što određuje bliskost nekog odnosa? Koja je razlika između ljubavi i zaljubljenosti?

Završetak i pouka filma

- Kako film završava? Da li te kraj filma iznenadio?
- Najstarija sestra Sonay, udala se za čovjeka kojeg voli. Selma je bila druga na redu i udala se za prvog muškaraca koji ju je posjetio. Ece je počinila samoubojstvo. Nur je odbila brak, a Lale pobjegla. Što biste vi učinili u istoj situaciji? Biste li pobjegli? Želi li svatko biti slobodan ili možda ne? Jeste li ikada pobjegli iz svog doma, obitelji, učitelja, prijatelja i zašto?
- Koja je poveznica između početka i kraja filma? Zašto Lale odlazi kod učiteljice? Kakav utjecaj ima učiteljica na Lale?
- Gledajući ovaj film koja su ti se razmišljanja i pitanja "motala" po glavi?
- Što misliš, koja bi bila pouka filma? Zašto su ovakve priče važne? Može li filmska umjetnost promijeniti svijest gledatelja o nekom problemu?
- Biste li voljeli u vašoj školi pohađati predavanja koje bi uključivale teme spolne/rodne ravnopravnosti?

Filmska izražajna sredstva

- Kojem žanru ovaj film pripada?
- Osim priče o odrastanju, Mustang je film o bijegu. Redateljica ga je usporedila sa zatvorskim filmovima. Jedna od inspiracija bio je i "Bijeg iz Alkatraza" s Clint Eastwoodom u glavnoj ulozi. Pogledajte najavu filma na sljedećoj poveznici: <https://www.youtube.com/watch?v=UT4kc5jG990>. Je li ova usporedba opravdana?
- Prikazuje li film realne situacije ili ne? Ima li nekog uljepšavanja u filmu?
- Koje ste bajkovite elemente uočili u filmu? Podsjećaju li vas na neku pripovijest, bajku, arhetipski prikaz? (krađa jabuka iz rajskog vrta nakon čega slijedi protjerivanje;

djevojčice izgledaju kao nimfe, princeze duge kose, zarobljene u kući koja slično utvrđi i dvorcu kao u "Trnoružici")

- Važan aspekt pripovijedanja je točka gledišta. Iz čije perspektive je ispričana priča u ovom filmu? Čiji se glas čuje iz "off-a"? Kakav je učinak time postignut? Jesu li prikazane i druge točke gledišta? Nameće li redatelj svoj stav? Daje li publici prostora za stvaranje vlastitog mišljenja?
- Jeste li primijetili subjektivan kadar, pomoću kojeg vidimo svijet lika njegovim očima? U kojoj sceni?
- Koje vrste filmskih planova dominiraju filmom? Zašto su likovi često prikazivani u krupnom ili blizu planu? Kako to utječe na gledatelja?
- Kako je vizualno prikazano jedinstvo sestara i njihova kohezija sestara? Na koji način redateljica pokazuje njihova tijela? Čemu nalikuju ti prizori? (često ih snima zajedno, zagrljene, rame uz rame, isprepletenih tijela, kose..)
- Odjeća igra važnu ulogu u filmu. Koju simboliku imaju kostimi?
- Kakva je gluma u filmu? Jesu li glumci uvjerljivi? Jesu li dijalozi realni? Čini li vam se ti se čini da su glavni likovi takvi i u stvarnom životu? Djeluju li prirodno? Kako biste ocijenili njihovu glumu? Radi li se o dobrom ili lošem odabiru glumaca za uloge?
- Koju ulogu imaju osvjetljenje i boje u ovom filmu? Na koji način dočaravaju atmosferu i raspoloženje likova? (djevojke su često prikazane u pastelnim tonovima i na sunčevom svijetlu, dok su starije žene i stric prikazani u tamnim bojama)
- Koja je uloga glazbe u filmu? Čemu pridonosi? U kojim trenucima dolazi do izražaja? Kakav je ugođaj stvorila? Poslušajte još jednom soundtrack filma na sljedećem linku: <https://www.youtube.com/watch?v=oGw7sw9NDHU&index=1&list=PLSLN5gEzR2h6B27qBo4A1Lp1XztkGdh97>. Kakvu priču priča? Koje je osjećaje u vama pobuđuje?
- Na koji se način mijenja scenografija tijekom filma? Kako prostor kuće služi naraciji? Čemu nalikuje kuća i koja je metafora?
- Kakav je ritam filma? Što se ponavlja u filmu i zašto? Kada stvari počinju "galopirati"?
- Nakon što sestre u bolnici bivaju podvrgnute testu nevinosti, stric ih vozi kući. Prolaze autom kroz tunel i ulazimo u mračan i neugodan dio filma. S druge strane, na kraju filma kada Lale i Nur bježe uz pomoć Yasina, tijekom vožnje vide kraj tunela, koji simbolizira njihovo oslobađanje. Upitajte učenike jesu li tijekom filma primijetili ova dva filmska plana i što ulaz/izlaz iz tunela simbolizira?

- Koji vam je prizor bio najupečatljiviji u filmu? Što se u njemu događa? Koje je njegovo značenje? Na koji način redatelj filma pokazuje ono što likovi misle i osjećaju? Koja filmska izražajna sredstva koristi?
- Zadatak za učenike: Kojom biste ocjenom od 1 do 5 ocijenili ovaj film? Obrazložite svoju ocjenu i napišite kritiku odgledanog filma koja će se sastojati od kratkog sinopsisa, analize, vlastitog dojma, mišljenja i ocjene.

Izvori

- <http://www.kinoeuropa.hr/distribucija/#gallery-details-3293.u-distribuciji>
- <http://curzonblob.blob.core.windows.net/media/5081/mustang-production-notes.pdf>
- <http://www.grignoux.be/dossiers/288/pdf/Mustang/HR.pdf>
- <http://www.ecfaweb.org/european-childrens-film-network/feature-films/?g=1&f=1661>
- <http://www.europarl.europa.eu/news/hr/news-room/20151120STO03812/deniz-gamze-erg%C3%BCven-mustang-je-film-o-ambiciji-za-slobodom>
- <http://www.filmfiches.be/?navigatieid=573>
- <http://www.gcfilmfestival.com/wp-content/uploads/2016/02/MUSTANG-STUDY-GUIDE-LOWRES.pdf>
- <http://madaboutfilm.si/mentorski-prirocnik-mustang/>
- <https://agiscuola.it/schede-film/item/502-mustang.html>
- <http://filmonizirani.net/mustang-zenska-identifikacija-na-mediteranski-nacin/>

Rezervacije termina i dodatne informacije:

Tamara Zec, koordinatorica FUŠ-a
099 493 8354 / fus@kinovalli.net

Filmska ponuda i dodatne informacije:

Tanja Miličić, voditeljica Kina Valli
222 703 / info@kinovalli.net

Edukativni materijali: Željka Ferenčić, ožujak 2017.

Kako bi Pulski filmski festival poboljšao produkciju kvalitetnih filmskih naslova za djecu i mlade, voljeli bismo dobiti i povratnu informaciju učenika, nastavnica i nastavnika. Svoje osvrte i razmišljanja možete nam slati na fus@kinovalli.net

Pula Film Festival

www.pulafilmfestival.hr

KINO Valli' FILM U ŠKOLI

Projekt FUŠ - Film u školi realiziran je uz potporu

Hrvatski
audiovizualni
centar
Croatian Audiovisual Centre

European Children's
Film Association
Association Européenne du Cinéma
pour l'Enfance et la Jeunesse

